

KRITIKA UN BIBLIOGRAFIJA

Zinātņu komitejas sniegtās un viņas sēdēs pieņemtās atsauksmes

I

Prof. R. Vippers. **Seno laiku vēsture.** Tulkojis L. Paegle. Otrs izdevums. A. Gulbja apgādībā, Rīgā.

Prof. R. Vippers pieder pie krievu pazīstamākiem vēsturniekiem. Izcēlās viņš caur saviem darbiem jaunajā vēsturē, piegrieždamies seniem laikiem tikai vēlākos mūža gados. Senā vēsturē prof. R. Vippera ir nopelni galvenā kārtā kā ierosinātājam. Tuvinādams pētījumos un lekcijās senos laikus moderniem, R. Vippers ir atvēris saviem klausītājiem un lasītājiem daudzas interesantas perspektīvas un tapis Krievijā ļoti populārs. Bet pētniekam R. Vippera darbi senās vēstures laukā tīras baudas nedod. R. Vippers strādā ātri, nepārbaudīdams pietiekoši faktus, un viņa darbos ir daudz kļūdu. Nav viņš arī diezgan objektīvs, bieži vien ņemdams no avotiem tikai to, kas atbalsta viņa uzskatus, un atstādams bez ievēribas to, kas runā tiem preti. — Arī R. Vippera seno laiku vēsture viduskolām mani pilnīgi neapmierina. Nepatīkami ir vispirms tas, ka viņš nešķir faktus no hipotēzēm. Tā par piem. apgalvojums „Debess parādības viņu (t. i. pirmātnējo cilvēku) neinteresēja. Viņš neizšķīra labu un ļaunu, nedomāja par to, no kurienes ceļas viss, kas ap to; (11. lp.)“ — ir taču tikai R. Vippera hipotēze, kurai varētu arī nepiekrīst, lai gan viņš to atstāsta kā faktu. Tāpat tas ir ar teikumu „Savu miesu viņš ieberzēja ar krāsām un iedzina tajā dažādus zīmējumus“ (6. lp.), ar brālības aprakstu 11. lapaspusē un daudz citām vietām. Brīžam, kā par piem. nodaļā par senlaiku ticību un kultiem (13. lp.), autors parādības, kas bij novērojamas vienā jeb otrā vietā, tēlo kā vispārīgas. Cenšdamies tēlot konkrēti, R. Vippers brīžam top banāls. Tā par piem. Dzeva pārākumu par citiem dieviem viņš raksturo šā: „Reiz tas lika priekšā visiem dieviem vilkt virvi no zemes uz leju, kamēr viņš viens pats noturēja virvi no augšas“. — Kļūdu darbā ir diezgan daudz, bet tā kā manās rokās ir tikai tulkojums, tad grūti teikt, cik vainīgs tur autors un cik tulkotājs. Piemēra dēļ pievedīšu sekošās kļūdas. 60. lapaspusē stāv rakstīts: „Ateniešu bruņotie strēlnieki Miltiada vadībā, kuš bij aizgājis no persiešu dienesta, sakāva persiešu kājniekus“, lai gan taisni persiešu kaņaspēks sastāvēja galvenā kārtā no strēlniekiem un grieķu no smagi apbruņotiem kājniekiem. 74. lapaspusē lasam: „Ēkas galā starp diviem jumtu slīpumiem un taisnās līnijas virs pīlariem iznāca trijstūris, ko parasti izgreznoja ar reljefu, kas attēloja varoņu cīņas Trojas kaņā, divpadsmit Herakļa varoņdarbus, pilsoņu svētku gājienu u. t. t.“, lai gan V. g. s. pr. Kristus, par kušu še ir runa, tempļu jumtgalus palaikam pušķoja nevis ar reljefiem, bet ar apaļām skulpturām, un lai gan Herakļa varoņdarbi un pilsoņu svētku gājieni maz noder jumtgalu trij-

stūru pildīšanai. — Starpvalstiskām attiecībām R. Vippers piegriež samērā maz vērības. Tā par piem. par komplicētiem Peloponēzas kara cēloņiem viņš runā 67. lapaspusē tikai nedaudz rindiņās, turpretī tautas sapulcei, kuŗā atenieši nolēma Spartas priekšlikumu atraidīt, viņš veltī gandrīz veselu lapaspusi (68. lp.), aprakstīdams to visos sīkumos.

Īpašvārdu pareizrakstībā tulkotājs nav konsekvents: viņš raksta Tesalija un Atenas, bet Femistokls un Fukidids. Krievu valodas iespaids ir redzams vairākos vārdos, p. piem., Eiksinskas Ponts un kurgans. Nobīļu vietā tulkotājs vairākās vietās raksta „nobeļi“, Sardu vietā „Sardama“.

E. Felsbergs.

II

J. M. Kukulesko: „Ķīmijas kurss“. Latviski no A. Baloža. 175 lap. p. K. Dūnis, Cēcīs un Valmierā. 1920.

Priekšvārdā tulkotājs aizrāda, ka Kukulesko ķīmija miera laikā esot bijusi viena no izplatītākajām mācības grāmatām Krievijas vidusskolās, un izteic pārliecību, ka tā arī mūsu vidusskolās atradīs siltu piekrišanu. Pēc manām domām ir pareizāki, ja vidusskolas audzēkņiem pasniedz no ķīmijas, tāpat kā arī no dažām citām zinātnēm, tikai to visgalvenāko un visnozīmīgāko, atmetot visus sīkumus. Priekš iesācēja, kuŗa laiks bez tam vēl ir stipri ierobežots, un kuŗam vēlākā dzīvē varbūt nekad vairs nenāksies ar ķīmiju nodarboties, ir derīgāki, ja tam ceļ priekšā iz ķīmijas tikai nelielu daudzumu lietpratīgi izvēlētu vielu un parādību, bet toties aplūko tās pēc iespējas pamatīgāki un daudzpusīgāki, nekā kad cenšas dot pēc iespējas daudz ķīmiska materiala, bet saka par ikkatru lietu tikai dažus vārdus. Kukulesko „ķīmijas kurss“ nu ir sastādīts galvenā kārtā pēc pēdējā parauga, un tādēļ man šķiet, ka tas vidusskolām nav visai labi piemērots. Lasot šo „ķīmijas kursu“, mēs dabūjam drīzāk tādu iespaidu, it kā tas būtu kāds pārāk nepilnīgs un tādēļ neizdevies konspekts no kādas lielākas grāmatas par anorganisko ķīmiju, un nevis specieli vidusskolu vajadzībām sastādīts īss ievads ķīmijas elementos. Kā liekas, tāds pat iespaids no šī kursa ir arī daži citiem, jo man personīgi ir zināms, ka daži mūsu Augstskolas studenti un studentes arī gatavojās pēc tā uz saviem kolokvījiem un varbūt arī pat eksameniem ķīmijā.

Dažā labā vietā var sastapt tekstā neskaidrības un pat kļūdas. Tā p. piem., 49-tajā lapas pusē lasam: „Tādas vielas, kā pulverveidīgā platīna, kas tikai ar savu klātbūtni spēj izsaukt ķīmiskas reakcijas, sauc par katalizatoriem.“ Kā zināms, izsaukt katalizatori nav spējīgi it nevienu ķīmisku reakciju, bet tie spēj tikai paātrināt vai arī retākos gadījumos padarīt lēnāku kādu reakciju, kuŗa ir tikusi ievadīta bez katalizatora iespaida un kuŗa var arī turpināties bez katalizatora klātbūtnes, bet tikai gausāki vai ātrāki; tā tad katalizators var izdarīt iespaidu tikai uz reakcijas gaitas ātrumu. Nav pareizi arī tas, ka katalizators izdara iespaidu tikai ar savu klātbūtni. 129-tajā lapas pusē: „Pie glikozām pieder arī augļu cukurs, kuŗš ietilpst daudzos augļos. Viņam ir tā pati formula $C_6H_{12}O_6$, kas vīnogu cukuram, bet citas īpašības savādas: tā, piem., augļu cukurs sudraba oksīdu nereducē.“ Pirmkārt, formula nav īpašība, un otrkārt, daudzas īpašības augļu cukuram ir vienādas ar vīnogu cukuru, starp citu — augļu cukurs arī reducē sidraba oksīdu.